

УДК 811.161'373.21

О. І. Михальчук*кандидат філологічних наук**старший науковий співробітник**Інституту мовознавства ім. О. Потебні НАН України**e-mail: okmuh@ukr.net*

СОЦІОНОМАСТИКА ЯК НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ: УКРАЇНСЬКІ ЗДОБУТКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

У статті йдеться про роль і місце соціономастичних студій в сучасному мовознавстві. Окреслено предметне поле соціономастики та осмислено основні теоретичні та методологічні засади міждисциплінарного вивчення оніма. Здійснено спробу уніфікації поняття соціономастика на українському мовному ґрунті.

Ключові слова: *соціономастика, антропонімія, топонімія, екологія мови, прикладна ономастика, мовна політика.*

В епоху активізації суспільного життя власна назва як соціальне явище набуває нових ознак, що визначають функціонування оніма в лінгвістичному, юридичному, соціальному аспектах. Лінгвістичні студії, що висвітлювали онімну лексику з погляду соціолінгвістики, з'являлися упродовж багатьох десятиліть. Однак *соціономастика* як окремий напрямок мовознавства на стику власне ономастики та соціолінгвістики сформувався тільки на початку ХХІ століття. Особливості соціономастики в комплексному підході до вивчення назви, що визначає соціальну сутність самого оніма. Адже поза соціальним середовищем назва часто втрачає свою значимість, що фокусується у номінативній, ідентифікаційній та диференційній функціях оніма. Соціальна зумовленість вибору імені, вплив ситуативних та стратифікаційних чинників на принципи номінації, виявлення соціальної ієрархії та побутування імен говорить про необхідність включення соціального аспекта в ономастику і зумовлена самою природою виникнення і функціонування назви. Необхідність соціолінгвістичного підходу до вивчення онімії зумовлена також міжмовними контактами, міжмовною адаптацією імен, історичними процесами, міграці-

ями, юридичними аспектами функціонування власної назви, необхідністю мовного планування для реалізації мовної політики в сфері ономастичного середовища тощо.

Мета нашої статті — окреслити значення і місце соціономастичних досліджень в українському мовознавстві на фоні європейських соціономастичних праць. **Актуальність** дослідження зумовлена необхідністю узагальнення і визначення предметного поля соціономастики на українському мовному ґрунті і є спробою концептуалізації та актуалізації поняття соціономастики як одного з пріоритетних напрямків сучасних лінгвістичних досліджень в Україні.

Проблемне коло питань, що охоплює соціономастика, вперше здійснив спробу систематизувати норвезький професор Г. Аксельберг (Gunnstein Akselberg) в доповіді на секції «Теорія ономастики» на XXIV Міжнародному конгресі з ономастики (Іспанія, Барселона, 5–9 вересня 2011 р.). Предметне поле соціономастики, її функції та характеристика стали об'єктом розгляду в його статті «Socioonomastycs — a critical approach» [22]. Автор наголошує на тому, що це новий і малорозроблений окремий напрямок науки. Вибудовуючи концепцію соціономастики як особливого напрямку лінгвістичних досліджень, Г. Аксельберг базує свої міркування на ґрунті наукових досліджень з ономастики та соціолінгвістики, які вивчать власну назву в міждисциплінарних аспектах, розглядає основні теоретичні та методологічні фундаменти, які мають бути основними для соціономастичних досліджень. Його попередником, що міркував про місце соціономастичних розвідок в системі лінгвістичних досліджень, є А. Пабле (Adrian Pablí). Зокрема, в праці «The «dialect myth» and socio-onomastics. The names of the castles of Bellinzona in an integration perspective» [27] він зауважує, що першими звернули увагу на соціолінгвістичні аспекти ономастики німецькі лінгвісти. Вони моделювали соціально зумовлені проблеми в системі онімів, використовуючи терміни «Sozioonomastik» або «Namensoziologie» в межах соціолінгвістики, оскільки, підкреслює А. Пабле, за логікою, на їхню думку, власні імена мають розглядатися як невід'ємна частина лінгво-системи. Однак соціальний аспект здавна був присутній в дослідженнях власних назв, а ономастика завжди мала в німецькій лінгвістиці сильні позиції, тому саме вона побачила свій предмет ще з іншого боку, що власна назва — це не просто слово, а мовний знак. Цю дум-

ку, зокрема, озвучив німецький дослідник Г. Науман (Horst Naumann) в праці «Soziolinguistische Aspekte der Onomastik» [26]. Дискусії щодо зарахування соціономастики до ономастичної чи соціолінгвістичної науки досі залишаються актуальними.

Попри те упродовж останнього десятиліття соціономастика стала пріоритетним напрямком переважно в структурі ономастичних досліджень, про що свідчать наукові програми європейських наукових та навчальних центрів (зокрема, серед основних наукових проблем соціономастику вивчають в університетах Острави (Чехія), в Скоп'є (Македонія), в Тюмені (Росія)) тощо. Широко представлений цей напрямок досліджень на XXIV (Барселона, Іспанія, 2011) та XXV (Глазго, Шотландія, 2014) Міжнародних конгресах з ономастики, зокрема, це доповіді Г. Аксельберга (Норвегія) про теоретичні питання соціономастики, М. Скота (Великобританія) про офіційну та неофіційну урбанонімію, М. Березкіна (Норвегія) про відмінності у використанні міських назв мешканцями Осло через призму етнічної належності самих мешканців, К. Лейбринга (Швеція) про номінацію особи як відзеркалення соціальної структури суспільства, Х. Мембрадо (Іспанія) про топонімію Валенсії в умовах каталано-іспанської двомовності, про відновлення старих назв міст, Е. Брилла (Швеція) про проблеми ідентичності власних імен у Швеції, Г. Блутхуфт, М. Шрааген про зміни моди на імена в різних поколіннях соціальних класів, а також українських науковців Б. Ажнюка та Г. Мацюк тощо [див. зокрема: 12]. Міжмовним взаєминам в площині онімної системи присвячено наукові дослідження Т. Феркаса (Tamas Farkas) (Угорщина), що висвітлюють питання асиміляції та мадяризації єврейських імен в Угорщині, А. Ендтер (Annekatriin Endter) (Фінляндія) про практику найменувань німців, які живуть у Фінляндії; Е. Стефані (Elwys De Stefani) (Швейцарія) показує соціальну значимість вивчення міських топонімів, методом спостереження вивчає номінації місцевостей на порубіжних територіях залежно від співрозмовника; К. Маллат (Kaja Mallat), С. Савіранта (Same Suviranta) (Фінляндія) розглядають топонімію в двомовному місті і пов'язані з цим проблеми мовного планування, співіснування в розмовній практиці різних назв одних місцевостей; К. Алексіюк (Katarzyna Aleksiejuk) (Польща, Великобританія) аналізує антропонімію як засіб самопрезентації та конструювання власної ідентичності (в індивідуальному та спільнотному контек-

стах), вивчає власні імена в інтернет-комунікації з погляду соціальної дистанції; М. Кнаппова (Magdalena Knappová)(Чехія) пропонує вивчення динаміки і функціонування особових імен з акцентом на соціоономастичну складову тощо. Таким чином, *соціоономастика* як напрямок лінгвістичних студій отримала апробацію в лінгвістичних європейських центрах і є одним з провідних напрямів сучасних ономастичних досліджень.

В основних українських лінгвістичних енциклопедіях та ономастичних термінологічних словниках [16], [17] поняття *соціоономастика* на сьогодні ще не зафіксоване. Проте зростання кількості наукових досліджень в Україні, що вивчають найменування в міждисциплінарних аспектах на стику соціолінгвістики і ономастики, свідчить про актуалізацію цього напрямку українському мовознавстві.

Соціальна сутність власної назви виявляється насамперед в антропонімії. Тому не дивно, що сьогодні це найбільш розроблений напрямок соціоономастичних досліджень. В українській антропонімії соціолінгвістичні аспекти аналізу імен найчастіше базовані на вивченні корелятивної взаємодії імені та стратиграфічних чинників (вік, стать, соціогрупа, етнічна належність тощо). Одними з найгрунтовніших наукових досліджень на українському матеріалі на стику історичної антропонімії та соціолінгвістики є студії Л. Луньо (Дуди), Л. Ящук, І. Митнік, С. Медвідь-Пахомової. Аналізуючи метричні записи Л. Луньо (Дуда) акцентує увагу на соціальних причинах вибору імені, церковних та сімейних впливах, вивчає мовну специфіку запису імен та мову (мови) фіксації імен, етнічний фактор вибору імені тощо [10]. Етномовна належність імені є однією з найскладніших при аналізі імен зі споріднених слов'янських мов. І. Митнік (Польща), вивчаючи національну приналежність імен, наголошує, що часто основний критерій визначення — мова додаткової інформації: професія, етнонім, герб тощо [25: 15–16]. А. Чучвара за допомогою методів соціолінгвістичного аналізу вивчає особливості функціонування прізвищ школярів з урахуванням соціально-демографічних параметрів [18; 19]. Проблеми мовних контактів в антропонімії з погляду мовної політики та забезпечення мовних прав етномовних спільнот на матеріали угорсько-українських міжмовних взаємин окреслили А. Бергсасі та С. Черничко, зокрема, в дослідженні «Угорсько-українські міжмовні контакти в антропонімії» [6]. Ім'я як маркер етнічної іден-

тичності та світоглядної опозиції описано в розділі «Ономастикон як об'єкт і суб'єкт мовної політики» монографії Б. Ажнюка «Мовна єдність нації: діаспора й Україна». Методом інтерв'ю, спостереження та анкетування автор розглядає пристосування імені до прагматичних комунікативних ситуацій, вияви мовних пріоритетів і стан мовної свідомості в процесі вибору імені та його міжмовних варіантів, прояви мовної стійкості при виборі імен, наголошуючи, що «...навіть після того, як мова виходить з ужитку, вони (імена) здатні функціонувати як національні символи протягом тривалого часу» [1: 244]. Вплив мовних контактів на стійкість ономастичної системи, вияви асиміляції та адаптації імен, проблеми комунікативної комфортності імені в різних комунікативних та соціальних обставинах є актуальними напрямками для вивчення не тільки в контексті діаспори, але й в автохтонному українському середовищі. Дослідження впливу глобалізаційних процесів на розвиток онімійної системи української мови, проблеми збереження і захисту онімного простору розглядають у своїх працях Л. О. Белей [3; 4], Л. Нуждак [15], О. Михальчук [13; 14]. Ці питання пов'язані насамперед з екологією мови в онімному середовищі. Соціолінгвістичні аспекти сучасної антропонімії наявні також на стику прикладної ономастики і соціономастики. Передусім це стосується питань міжмовного перекладу та адаптації імен, функціонування імені в юридичній практиці. Зокрема, в працях Б. Ажнюка, Л. Ажнюк «Переклад власних імен у країнах-наступниках Радянського Союзу: міжкультурні та соціолінгвістичні перспективи» («Translating personal names in the USSR successor states: cross-cultural and sociolinguistic perspectives») [23], Б. Ажнюка «Переклад та міжмовна ідентифікація власних імен» [2] питання міжмовних перетворень імен розглядаються як стратегії одомашнення та очуження в контексті різних соціолінгвістичних ситуацій.

Здобутки української соціономастики в топонімії корелюють з проблемним колом питань, що стосуються зв'язків топонімії та мовної політики. Д. Бучко та Г. Бучко порушили аспекти впливу радянської системи на стан, формування і розвиток ойконімійної системи у другій половині ХХ століття [8]. Г. Мацюк «Урбанонім як маркер взаємодії мови і влади в Україні (радянський і пострадянський періоди)» («Urban Street Names as a Marker of Language/Authority Interaction in Ukraine: Soviet (1922–1991) and Post-Soviet Periods (1991–2011)») [24]

обґрунтовує потребу інтеграції ідей соціолінгвістики, лінгвістичного ландшафту, лінгвокультурології, ономастики тощо. В. Лучик пропонує концепцію відновлення історичних назв і топонімної номінації загалом з огляду на українське законодавство та мовну ситуацію [11]. О. Шульган здійснює спробу соціолінгвістичного аналізу взаємодії української та російської мов на прикладі ойконімії України [20].

Соціолінгвістичний підхід в ономастиці актуалізується при вивченні інших класів онімів, зокрема хрематонімів, фірмонімів, прагматонімів, а також ономастичного ландшафту. В українському мовознавстві ці проблеми простежуються, насамперед, у працях Л. Л. Белея, Г. Зимовець. В праці Л. Л. Белея «Соціолінгвістичні особливості мовного ландшафту Закарпатської області України початку ХХ століття» порушено проблеми функціонування онімного простору в багатогранній мовній ситуації регіону [5]. Г. Зимовець відстежує, зокрема, специфіку утворення і функціонування комерційних назв — ергонімів, прагматонімів, торговельних марок — з огляду на мовну політику в галузі неймінгу [9].

Короткий огляд цих праць уможливорює формування вихідних принципів та основних засад української соціономастики. Наукові здобутки досить молодого напрямку лінгвістичних досліджень в українському мовознавстві є закономірними і перегукуються з проблематичним колом європейської соціономастики, однак залишаються відкритими деякі аспекти унормування категорійної бази соціономастики, методики опису її проблем тощо. Також відкритим є предметне поле соціономастики, що — з одного боку — ускладнено міждисциплінарним характером соціономастичних досліджень, з іншого — широким спектром власне соціолінгвістичних дисциплін. Окрім того, поділяючи думку соціолінгвістів про те, що соціолінгвістичний поняттєвий апарат в кожній мовній ситуації має свою специфіку, можемо допускати, що розвиток предметного поля соціономастики в українській мовній ситуації матиме власну деталізацію. Міждисциплінарний статус помітний також у формуванні соціономастичної терміносистеми. Використання в наукових працях традиційної ономастичної термінології та соціолінгвістичних категорій (мовні права, мовна свідомість, мовна стійкість, мовні пріоритети, етномовна ідентичність, білінгвізм, екологія мови тощо) свідчить про синтез методологій дослідження. Таким чином, становлення соціо-

ономастичної терміносистеми відбувається на базі ономастичної термінології з урахуванням соціолінгвістичних категорій аналізу мовної дійсності.

Соціономастика як лінгвістична дисципліна має теоретичний і прикладний аспекти. Теоретичний полягає в осмисленні предметного поля дослідження, методології, принципів аналізу. Практичний — корелює з питаннями мовної політики. Серед основних питань української соціономастики виокремлюються такі першочергові питання:

1. Проблеми ідентичності власних назв а) етномовна (пов'язана з мовною ситуацією, специфікою мовних контактів, міжмовною адаптацією та асиміляцією), б) юридична (в межах правової та законодавчої діяльності, коли онім стає знаком, основним ідентифікатором денотата).

2. Мовні права та власна назва. Проблеми законодачого врегулювання найменувань і ономастична практика.

3. Власна назва з погляду екології мови. Мовна ситуація в українському ономастичному середовищі.

4. Вплив соціально-культурних та соціально-політичних рухів на зміну власних назв (перейменування).

5. Динаміка антропонімної системи (мода на ім'я, вплив соціально-стратифікаційних чинників на вибір імені).

6. Проблеми прикладної ономастики (зокрема, міжмовних перетворень) в контексті різних соціолінгвістичних ситуацій.

7. Ставлення до імені, що характеризує рівень мовної та етнічної свідомості індивіда (ставлення до власного імені; соціально зумовлена мотивація вибору імен для дітей; ставлення до способів міжмовного перетворення імені з огляду на почуття етнічної належності тощо).

8. Вивчення мовної поведінки через соціолінгвістичні методи аналізу використання варіантів онімів на позначення однієї людини чи одного об'єкта в різних комунікативних ситуаціях чи представників різних етномовних спільнот в одному мовному просторі.

Багатоаспектність соціономастичної проблематики, її взаємопов'язаність із суміжними дисциплінами, такими як прикладна ономастика, юридична лінгвістика, психолінгвістика розширюють проблематичне коло дисципліни. Оскільки об'єктом дослідження соціономастики є власна назва, ми схильні класифікувати цей спектр

лінгвістичних досліджень як відгалуження ономастики. Концептуалізація самого поняття соціономастика на українському мовному ґрунті проходить шлях унормування. Однак термінологічні критерії — однослівність, інтернаціональність, системність структури в інших мовах — дозволяють допускати, що термін *соціономастика*, пройшовши апробацію в європейській лінгвістичній науці, в сучасній українській інтерпретації можна звести до дефініції:

Соціономастика — це напрямок ономастики, що вивчає власні назви у зв'язку з мовною ситуацією та суспільним середовищем. Соціономастика розвивається на стику ономастики та соціолінгвістики і вивчає широкий спектр проблем, що пов'язані із соціальними функціями назви, її суспільним значенням, механізмами впливу соціальних та комунікативних чинників на розвиток і динаміку онімної системи, розкриває соціальну сутність назви, етномовну ідентичність, показує роль, яку відіграє власна назва в житті суспільства, соціальної групи та індивіда як юридичної особи.

Проблеми мовної політики, забезпечення мовних прав, екології мови свідчать про необхідність проведення нових ґрунтовних соціономастичних досліджень в українському мовознавстві. Враховуючи складність і багатогранність мовної ситуації в Україні, соціолінгвістичні аспекти вивчення української онімної системи мають значні перспективи.

Список використаної літератури

1. Ажнюк Б. М. Мовна єдність нації : діаспора й Україна : [монографія] / Б. Ажнюк. — К.: Рідна мова, 1999. — 451 с.
2. Ажнюк Б. М. Переклад і міжмовна ідентифікація власних імен / Б. М. Ажнюк // Академік Олександр Савич Мельничук і сучасне мовознавство: збірник наукових праць. — К.: Видавничий дім Д. Бураго, 2012. — С. 228–236.
3. Белей Л. О. Глобалізація як панівна тенденція розвитку сучасного українського антропонімікону / Л. Белей // Ономастика і апелятиви. Вип. 30 — Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. — С. 76–82.
4. Белей Л. О. Український пострадянський іменник: основні тенденції розвитку / Л. Белей // Науковий вісник Чернівецького університету. — 2007. — Вип. 356–359. — С. 318–321.
5. Белей Л. Л. Мовний ландшафт Закарпатської області України початку ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук 10.02.01 / Л. Л. Белей. — К., 2012. — 18 с.

6. Берегсасі А. Угорсько-українські міжмовні контакти в антропонімії / А. Берегсасі, С. Черничко // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. — Івано-Франківськ, 2011. — Випуск XXIX–XXXI. — С. 237–241.
7. Бондалетов В. Д. Ономастика и социолінгвістика / В. Д. Бондалетов // Антропоніміка. — М.: Наука, 1970. — С. 17–23.
8. Бучко Д. Радянська дійсність і українська ойконімічна система: соціологічний аспект / Д. Бучко, Г. Бучко // Мовознавство: доповіді та повідомлення на IV Міжнародному конгресі українців. — К.: Пульсари, 2002. — С. 75–79.
9. Зимовець Г. Засади мовної політики в галузі неймінгу / Г. Зимовець // Мова і суспільство: збірник наукових праць. — Львів, 2013. — Випуск 4. — С. 152–157.
10. Лунь Л. Є. Соціальна природа імені людини (на матеріалі метричних книг латинською, українською та польською мовами, XIX — перша половина XX ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук / Л. Є. Лунь. — Львів, 2013. — 18 с.
11. Лучик В. В. Відновлення історичних топонімів як чинник українського державотворення / В. В. Лучик // Магістеріум. — К., 2011. — С. 49–53.
12. Матеріали XXIV Міжнародного конгресу з ономастики / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.gencat.cat/llengua/VTPL/ICOS2011
13. Михальчук О. І. Екологія мови в українському ономастичному середовищі: особові імена / О. І. Михальчук // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. — Івано-Франківськ, 2011. — Випуск XXIX–XXXI. — С. 230–234.
14. Михальчук О. І. Українське прізвище як об'єкт лінгвоохоронних заходів / О. І. Михальчук // Актуальні проблеми філології і перекладознавства: збірник наукових праць. — Хмельницький : ХмЦНП, 2013. — Випуск 6, частина 1. — С. 136–146.
15. Нуждак Л. В. Український ономастикон посттоталітарної доби кризь пририму еколінгвістики: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 — українська мова / Л. В. Нуждак. — Львів, 2011. — 17 с.
16. Словник української ономастичної термінології / уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. — Харків: Ранок-НТ, 2012. — 256 с.
17. Українська мова: Енциклопедія. — 3-тє вид. зі змінами і доповненнями. — К.: Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 2007. — 856 с.
18. Чучвара А. Кореляція мова — вік: нові аспекти опису на матеріалі неофіційного іменника школяра / А. Чучвара // Мова і суспільство, 2012. — Вип. 3. — С. 59–67.
19. Чучвара А. Стаття респондента і формування семантики твірної основи прізвиська (на матеріалі неофіційного іменника школяра / А. Чучвара // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.irbis-nbu.gov.ua

20. Шульган О. Взаємодія української та російської мов крізь призму соціолінгвістики (на прикладі ойконімії України ХХ ст.) / О. Шульган // Актуальні проблеми філології і перекладознавства: збірник наукових праць. — Хмельницький : ХмЦНП, 2013. — Випуск 6, частина 2. — С. 272–280.
21. Ящук Л. В. Антропонімія Житомирщини XVI–XVII ст.: автореферат дис. ... канд. філол. наук / Л. В. Ящук — К., 2008. — 18 с.
22. Akselberg G. Socioonomastics — a critical approach [Електронний ресурс] / G. Akselberg // *Namn og Nemne : Tidsskrift for norsk namnegransking*, 2012. — Volum 29. — S. 107–118. — Режим доступу: [http://www.norsknamnelag.no/Tidsskrift/Namn %20og %20nemne/2012.pdf](http://www.norsknamnelag.no/Tidsskrift/Namn%20og%20nemne/2012.pdf)
23. Azhniuk B., Azhniuk L. Translating personal names in the USSR successor states: cross-cultural and sociolinguistic perspectives [Електронний ресурс] / B. Azhniuk, L. Azhniuk. — Режим доступу: www.genocat.cat/llengua/BTPL/ICOS2011/040.pdf
24. Matsyuk H. Urban Street Names as a Marker of Language: Authority Interaction in Ukraine: Soviet (1922–1991) and Post-Soviet Periods (1991–2011) [Електронний ресурс] / H. Matsyuk. — Режим доступу: www.genocat.cat/llengua/BTPL/ICOS2011/040.pdf
25. Мутник І. Антропонімія Воїня в XVI–XVIII віку : [монографія] / І. Мутник. — Warszawa, 2010. — 412 s.
26. Naumann H. Soziolinguistische Aspekte der Onomastik [Електронний ресурс] / H. Naumann // In: Debus, Friedhelm, Seibicke, Wilfried (Eds.), *Reader zur Namenkunde I: Namentheorie*. Georg Olms Verlag, Hildesheim. — 1989. — P. 143–165. — Режим доступу: <http://www.degruyter.com/view/j/stuf.1984.37.issue-1-6/stuf.1984.37.16.249/stuf.1984.37.16.249.xml>
27. Pablé A. The «dialect myth» and socio-onomastics. The names of the castles of Bellinzona in an integration perspective [Електронний ресурс] / Pablé A. // *Langue & communication / an interdisciplinary journal*. — Volume 29, Issue 2, April 2009. — Режим доступу: www.english.hku.hk/courses/engl6056/LAC368.pdf

Михальчук О. И.

кандидат филологических наук

старший научный сотрудник

Института языкознания им. А. Потебни НАН Украины

e-mail: okmyx@ukr.net

СОЦИОНОМАСТИКА КАК НАПРАВЛЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ ЛИНГВИСТИКИ: УКРАИНСКИЕ ДОСТИЖЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Резюме

В статье рассматривается роль и место социономастических исследований в современном языкознании. Определены предметное поле социономастики и осмысленно основные теоретические и методологические основы междисциплинарного изучения онаима. Предпринята попытка унификации понятия социономастика в украинской лингвистике.

Ключевые слова: *социономастика, антропонимия, топонимика, экология языка, прикладная ономастика, языковая политика.*

Mykhalchuk O.

PhD

O. O. Potebnia Institute of Linguistics of

National Academy of Sciences of Ukraine

e-mail: okmyx@ukr.net

SOCIOONOMASTICS AS THE DIRECTION OF MODERN LINGUISTICS: UKRAINIAN ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS

Abstract

An article is about the role and the place of socioonomastics researches in modern linguistics. The socioonomastics as a separate line at the intersection of onomastics and sociolinguistics formed at the beginning of the XXI century. It was noted G. Akselberg's and A. Pable's roles in the understanding of objective field of socioonomastics, its functions and characteristics.

A purpose of this article is to define the meaning and the place socioonomastics researches in Ukrainian linguistics. A relevance of the article was due to the need of generalization and determine of objective field of socioonomastics on the Ukrainian language soil. The diversity and complexity of the language situation in Ukraine provides a wide range of socioonomastic issues.

The article provides a brief analysis of the major works of Ukrainian scientists who study onym in interdisciplinary aspects. On this basis, it was described a problematic range of issues of socioonomastics and it was comprehended main theoretical and methodological principles of research. The socioonomastics approach to the studing of onyms caused with language environment language contacts, historical

processes, legal aspects of the proper name, the need of language planning and more. Problems of language politics, language rights, ecology of language indicate the need of realization of new socioonomastics researches in Ukrainian linguistics.

Key words: *socioonomastics, anthroponyms, toponyms, ecology of language, applied onomastics, language polity.*

Надійшла до редакції 08.06.2015

УДК 811.161.2:801.66(03)

Л. В. Мовчун

*кандидат філологічних наук,
докторант Інституту української мови НАНУ
e-mail: lmovchun@bigmir.net*

ВИКОРИСТАННЯ ТОПОНІМА «УКРАЇНА» ЯК ВИЯВ РИМОСТИЛЮ УКРАЇНСЬКИХ ПОЕТІВ

Стаття присвячена вивченню римостилю українських поетів XIX — початку XXI ст. на матеріалі римових пар і ланцюгів з компонентом «Україна». Розглянуто типові римопари і римові кліше, відносно й абсолютно оригінальні рими. Проаналізовано чинники збагачення римового гнізда лексеми «Україна».

Ключові слова: *рима, римостиль, римова пара, римове кліше, оригінальна рима, топонім.*

Для досягнення поставленої художньої мети поети по-різному застосовують наявні в мові стилістичні засоби і прийоми, зокрема риму. Як влучно зазначив К. Хенсон, рима — «продукт високоусвідомленої вправної поведінки, націленої на створення особливих виражальних ефектів» [12: 605]. Своєрідність індивідуального римарію поета і його манери римування визначаємо як римостиль [4: 44]; це авторський спосіб використання римотворчого потенціалу мови з художньою метою як один з аспектів індивідуального стилю поета. Римостиль характеризують лексичні, граматичні, фонологічні та віршознавчі ознаки рими. Поняття римостилю міцно пов'язане з поняттям ідіостильової норми, що «має безпосереднє вираження в системі мовних засобів та способів конкретно-чуттєвого освоєння дійсності» [7: 58].